

ХАР КҮНИМИЗ
НАВРҮЗ БЎЛСИН!

Ma'rifat

ENLIGHTENMENT XALQ ZIYOLILARI GAZETASI معرفت

1931-yildan chiqa boshlagan • E-mail: info@marifat.uz • 2014-yil 26-fevral, chorshanba № 17 (8666)

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Қарори

2014 ЙИЛГИ НАВРҮЗ УМУМХАЛҚ БАЙРАМИГА ТАЙЁРГАРЛИК КЎРИШ ВА УНИ ЎТКАЗИШ ТЎҒРИСИДА

Халқимиз учун шарқона янги йилнинг бошланиши, энг қадимий, асл миллий, энг ардоқли байрам бўлмиш Наврўз айёмини марказда ва жойларда ҳар томонлама пухта тайёргарлик билан кутиб олиш ва нишонлаш мамлакатимизда эзгу анъанага айланиб қолди.

Бугунги кунда ушбу умуммиллий байрамнинг маънавий ҳаётимиздаги ўрни ва таъсири, инсоннинг табиат билан уйғун бўлиб яшashi, унинг қалбига эзгулик, меҳр-оқибат, бағрикенглик каби олижаноб туйғуларни уйғотиш, жамиятимизда ўзаро ҳурмат ва ҳамжихатлик муҳитини янада мустаҳкамлаш, ёш авлодимизни миллий қадрият ва анъаналаримиз руҳида камол топтириш борасидаги аҳамияти тобора ортиб бормоқда.

Ана шуларнинг барчасини инобатга олиб ҳамда Наврўз байрамини юксак савияда, муносиб тарзда нишонлаш мақсадида:

1. Байрамга тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш бўйича ташкилий қўмита таркиби 1-иловага, ижодий гуруҳ таркиби 2-иловага мувофиқ тасдиқлансин.

Ташкилий қўмита ва унинг худудий бўлимлари Наврўз байрамини пойтахтимиз Тошкент шаҳрида, Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятлар марказларида, барча шаҳар, туман ва қишлоқларда умумхалқ сайиллари шаклида кўтаринки руҳда ўтказишга қаратилган, **“Хар кунимиз Наврўз бўлсин!”** деган шиори асосий ғоя сифатида ўзида мужассам этган ташкилий-амалий, маданий-маънавий тадбирлар режасини ишлаб чиқсин ва амалга оширсин.

2. Тадбирлар режасини тайёрлашда қўйидаги масалаларга алоҳида эътибор қаратилсин:

Наврўз фаслида инсоннинг табиат билан ҳамроҳ бўлиб, ўзини табиатнинг ажралмас бир қисми деб ҳис этишини ифода қиладиган, атроф-муҳитни, она заминни эъзозлаб, унинг неъматларини, бугунги тинч ҳаётни қадрлаб, шукроналик туйғуси билан яшашга даъват этадиган маънавий-маърифий тадбирларни уюштириш;

жойларда бўлиб ўтадиган учрашув ва суҳбатларда, оммавий ахборот воситаларида Наврўз байрамининг тарихи, уни нишонлаш билан боғлиқ урф-одат, анъана ва қадриятларимизнинг моҳияти ва аҳамиятини кенг ёритиш;

мамлакатимизда яшаётган, миллати, тили ва динидан қатъи назар, барча юртдошларимиз учун сеvimли байрамга айланган Наврўзнинг руҳи ва фалсафасида мужассам бўлган аҳиллик ва ҳамжихатлик, меҳру саховат, кексаларга ҳурмат-эҳтиром кўрсатиш, кўмакка муҳтож инсонларга бегараз ёрдам бериш билан боғлиқ тадбирларни амалга ошириш;

янги дехқончилик мавсумининг бошланиши, яшариш ва янгилаш, кут-барака, ободлик ва фаровонлик рамзи бўлмиш Наврўз фаслида маҳалларда, шаҳар ва қишлоқларимизда ҳашарлар, кенг қўламдаги ободончилик ва кўкаламзорлаштириш ишларини ташкил этиш;

Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар марказлари ва Тошкент шаҳрида бўлиб ўтадиган байрам дастурларига фольклор гуруҳлари, бадиий ҳаваскорлик жамоалари, оилавий ансамбллар, бахши-шоирлар, шунингдек, профессионал ирочилар ва истеъдодли эстрада артистларини танлов асосида жалб этиш;

байрам дастурларини тайёрлашда халқ уйинлари, фольклор санъати намуналарига, эл-юртимизнинг дилидан чуқур жой олган, гўзал инсоний туйғуларни юксак пардаларда тараннум этадиган куй ва ўшиқлар, ўлан ва лапарларга кенг ўрин бериш.

3. Белгилаб қўйилсинки, ўтказиладиган байрам тадбирлари:

Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятларда Қорақалпоғистон Республикаси бюджети ва маҳаллий бюджетлар ҳамда жойлардаги ишлаб чиқариш корхоналари, хўжаликлар, жамғармалар ҳисобидан;

Тошкент шаҳрида республика бюджети ва Тошкент шаҳар маҳаллий бюджети маблағлари ҳисобидан тенг улушларда қoplanади.

4. Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлиги, Ўзбекистон Миллий телерадиокомпанияси, Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги, “Жаҳон” ахборот агентлиги ва бошқа оммавий ахборот воситаларига Наврўз умумхалқ байрамига тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш бўйича амалга ошириладиган ишларни атрофлича ёритиб бориш тавсия этилсин.

5. Мазкур қарорнинг ижросини таъминлаш Ўзбекистон Республикаси Бош вазири Ш.Мирзиёев зиммасига юклансин.

ИШОНЧ ЁРЛИҚЛАРИ ТОПШИРИЛДИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримов 25 февраль куни Оқсаройда Беларусь Республикаси, Латвия Республикаси, Германия Федератив Республикаси, Грузия, Туркия Республикаси, Хитой Халқ Республикасининг мамлакатимиздаги Факултетада ва мухтор элчилари этиб тайинланган Николай Клакевич, Эдгарс Бондарс, Найтхарт Хёфер-Виссинг, Константин Жгенти, Намик Гунер Эрпул, Сунь Лицзедан ишонч ёрлиқларини қабул қилиб олди.

Давлатимиз раҳбари янги тайинланган элчилар билан суҳбатда уларни мамлакатимизда шарафли ва масъулиятли вазифани бажаришга киришаётгани билан самимий кутлади. Ўзбекистон улар вакили бўлган мамлакатлар билан ўзаро манфаатли ҳамкорликни янада ривожлантиришга муҳим аҳамият бериб келгани ва бундан буён ҳам эътибор қаратишини қайд этиб, элчиларнинг фаолиятига муваффақият тилади.

Мулоқот чоғида бугунги кунда Ўзбекистон ва Беларусь ўртасидаги муносабатлар ҳамкорликка оид салмоқли шартномавий-ҳуқуқий пойдевор асосида изчил ривожлантирилгани ва бу барча соҳаларда ўзаро манфаатли алоқалар доирасини янада кенгайтириш имконини бераётгани таъкидланди.

Элчи Николай Клакевич мамлакатларимиз ва халқларимизни вақт синовидан ўтган дўстлик ришталари боғлаб туришини, уларнинг манфаатлари йўлида икки томонлама алоқаларни изчил ривожлантириш-

га ҳисса қўшишни ўзининг асосий вазифаси, деб билишини қайд этди.

Латвия элчиси билан суҳбатда мунтазамлик касб этган сиёсий мулоқотлар, икки мамлакат парламентлари, ишбилармон доиралари, илм-фан ва таълим, маданият ва санъат вакиллари ўртасидаги алоқалар Ўзбекистон ва Латвия ҳамкорлигига мустаҳкам асос бўлиб хизмат қилаётгани таъкидланди.

Ўзбекистон Президентининг 2013 йилнинг октябрь ойида Латвияга давлат ташрифи чоғида бўлиб ўтган самарали музокаралар, улар якунида имзоланган 31 ҳужжат ўзаро манфаатли ҳамкорлик раванқига янги суръат бахш этди.

Элчи Эдгарс Бондарс мамлакатларимиз ўртасидаги муносабатларни янада ривожлантириш, аввал эришилган давлатлараро шартнома ва келишувларни ҳаётга татбиқ этиш учун бутун куч-ғайрати ва дипломатик тажрибасини ишга солишни таъкидлади.

(Давоми 2-бетда.)

ИҚТИДОРЛАР МАСКАНИ

Президентимизнинг 2008 йил 8 июлда қабул қилинган “Болалар мусиқа ва санъат мактабларининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш ва уларнинг фаолиятини янада яхшилаш бўйича 2009–2014 йилларга мўлжалланган Давлат дастури тўғрисида”ги қарори асосида Жиззах вилоятида замонавий санъат кошоналарини барпо этиш ва уларни бугунги кун талаблари асосида жиҳозлаш ишлари изчил олиб борилаётган.

Артасой туманидаги 5-болалар мусиқа ва санъат мактаби 2011 йилда амалга оширилган реконструкция ишларидан сўнг кўркам қиёфа касб этиб, замонавий шaroитларга эга бўлди. Фортепьяно, миллий чолғулар ижрочилиги, рақс, тасвирий санъат, ёғоч ўймакорлиги, мисгарлик сингари йўналишларда билим ва маҳоратини ошираётган 214 ўқувчига малакали педагоглар сабоқ бермоқда.

Суратда: ўқитувчи Насиба Давронова ўқувчи Даврон Каримов билан машғулотада.

Шерзод НАЗАРОВ (ЎЗА)
олган сурат.

Ўзбекистон Республикаси
Президенти

Ислам КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2014 йил 24 февраль

ИШОНЧ ЁРЛИҚЛАРИ ТОПШИРИЛДИ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Бугунги кунда Германия Ўзбекистоннинг Европадаги асосий сиёсий ва иқтисодий ҳамкорларидан бирдир. 2013 йилда ўзаро товар айирбошлаш ҳажми аввалги йилга нисбатан сезиларли даражада ортиб, 591 миллион АҚШ долларини ташкил этди. Ўзбекистонда Германиянинг етакчи компаниялари иштирокида илғор технологиялар асосида нафақат мамлакатимиз, балки хорижда ҳам талаб юқори бўлган рақобатбардош маҳсулотлар ишлаб чиқараётган қатор корхоналар муваффақиятли фаолият юритмоқда.

Элчи Найтхарт Хёфер-Виссинг Ўзбекистондаги фаолияти мамлакатларимиз ва халқларимиз ўртасидаги кўп қиррали алоқаларни ривожлантиришга муносиб ҳисса қўшиш учун кулай имконият эканини қайд этди.

Ўзбекистон ва Грузия ўзаро ҳамкорликни икки томонлама ва халқро ташкилотлар доирасида изчил ривожлантириб келмоқда. Мулоқот чоғида таъкидланганидек, иккала мамлакат ҳам ўзаро фойдали муносабатларни кенгайтириш, савдо-иқтисодий, транспорт-коммуникация ва бошқа соҳалардаги ҳамкорликка янги қўсма сўрат бахш этишдан манфаатдор.

Грузия элчиси Ўзбекистонга тайинланганини ўзи учун юксак шараф деб билишини ҳамда мамлакатларимиз ўртасидаги аънавий ҳамкорликни янада мустақамлашга ҳисса қўшишга тайёр эканини таъкидлади.

Ўзбекистон ва Туркия ўз минтақасида муҳим ўрин тутувчи мамлакатлар сифатида ўзаро фойдали бўлган барча соҳаларда ҳамкорликни изчил

ривожлантиришдан бирдек манфаатдор. Бу Президент Ислон Каримовнинг яқинда Сочида Туркия Бош вазир Ражаб Таййиб Эрдўған билан қисқа учрашувида яна бир қарра ўз тасдиғини топди.

Туркия элчиси Ўзбекистонга тайинланишини юксак даражадаги дипломатик мақом деб билишини ҳамда мамлакатларимиз, халқларимиз ўртасидаги дўстлик ришталарини янада мустақамлаш йўлида куч-ғайратини аямаслигини қайд этди.

Хитой элчиси билан мулоқот чоғида таъкидлангани, 2012 ва 2013 йиллардаги олий даражали ўзаро ташрифлар, Ўзбекистон ва Хитой раҳбарларининг икки томонлама ва минтақавий муҳим масалалар юзасидан атрафлича музокаралари, мамлакатларимиз ўртасида имзоланган Стратегик шериклик ўрнатиш тўғрисидаги қўшма декларация, Дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисидаги шартнома ҳамда Икки томонлама стратегик ҳамкорликни янада чуқурлаштириш ва ривожлантириш ҳақидаги қўшма декларация, иқтисодиёт соҳасидаги бошқа битимлар ўзаро ҳамкорликнинг асосларини янада мустақамлашди, барча йўналишлардаги давлатлараро алоқаларга янги сўрат бағишлади.

Элчи Сунь Лицзе Хитой раҳбарияти Ўзбекистон билан муносабатларни тенглик ва узоқ муддатлик асосида ривожлантириш тарафдори эканини қайд этиб, ғоят муҳим бўлган бу вазифани амалга ошириш учун бор куч ва имкониятларини ишга солишга тайёрлигини таъкидлади.

ЎзА

БОЛА ТАРБИЯСИДА МАҲАЛЛАНING ЎРНИ МУҲИМ

Шайхонтоҳур туманидаги 254-умумтаълим мактабида **“Бир болага етти маҳалла ота-она” шiori остида вояга етмаганлар ўртасида ҳуқуқбузарликнинг олдини олиш, оила — маҳалла — таълим муассасаси ҳамкорлиги самарасини оширишга бағишланган тадбир бўлиб ўтди.**

Тадбирда Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси, туман ҳокимлиги, прокуратураси ходимлари ва маҳалла фаоллари, ота-оналар иштирок этди.

Тадбирда сўзга чиққанлар тизимида олиб борилаётган ислохотлар, хусусан, ўн икки йиллик мажбурий

таълимга ёшларнинг қамраб олиниши барқамол авлод тарбиясида муҳим масала эканини таъкидладилар. Билим олиш баробарида ҳар бир ўғил-қиз ўз қизиққан соҳаси бўйича тегишли касб-хунар сирларини ҳам ўрганади.

Мактаб ўқувчилари томонидан ўзбек, инглиз ва рус тилларида “Фарзанд азиз — одоби ундан азиз”, “Касбим менинг — фахрим менинг”, “Начаи ва чумоли” мавзусида саҳна чиқишлари килинди. Оиладаги носоглом муҳитни бартафариқ этиш йўллари бўйича кўргазма намойиш этилди.

Бурҳон РИЗОКУЛОВ олган сурат.

ЮРТИМИЗНИНГ ҚАҲРАМОН АЁЛЛАРИ

...Мавлуда Исматованинг умри ўқитувчиликда ўтмоқда. Касбининг машаққати соқларини анча оқартиришига қарамай, ҳамон ўқтам, айни пайтда болалардек беғубор ва самимий. Муаллима ўқувчиларга билим бериш билан бирга одамийлик, меҳнатсеварлик, фидоийлик, меҳр-оқибатдан сабоқ беради. Чорак аср муқаддам бундай фазилятлар соҳибаси бўлмиш оддий ўқитувчининг меҳнати эъзозланиб, Ўзбекистон Қаҳрамонидек олий муқомта лойиқ топилганини тасаввур ҳам қилиб бўлмасди.

га доир кенг қўламли эзгу ишлар билан ҳамоҳанг тарзда олиб борилаётгани диққатга сазовордир.

Ўтган вақт мобайнида таълим-тарбия, соғлиқни сақлаш, миллий ҳунармандлик, ишлаб чиқариш, фермерлик каби тур-

каби эзгу ишлар самараси тобора ортомқода.

Эл-юрт ишига камарбаста Сибёсатхон Абдуллаева, Патилахон Эргашева, Халҷахон Мирзаева сингари аёлларнинг эзму шижоати, ғайрати, меҳнатсеварлиги, тиниб-тинчимаслигига

Айни пайтда навқирон авлоднинг буюқ аждоқларимизга муносиб этиб тарбиялаш, уларга пухта билим бериш, оқу қорани таниб улгурмаган мурғак қалб эгаларини маънавий-ахлоқий мезонларимизга зид бўлган зарарли гоюлар, «омма-

қўлланмалар, «Қизиқарли математика», «Математика ва компьютер саводхонлиги», «Ўқувчилар тарбияси» сингари дарс ишланмалари ўғил-қизларнинг аниқ фанларни ўрганишига бўлган иштиёқи ортишига хизмат қилмоқда.

Куюнчак ва меҳридарё, айни пайтда талабчан Вера Пакин Хива шаҳридаги 20-меҳрибонлик уйида тарбияланган болаларнинг бари «Ойижон» деб атаиди. Опанинг одамийлик, халоллик, меҳнатсеварлик, инсоф-диёнатга оид ўғитлари катта ҳаёт оstonасидаги ёшларга умр бўйи йўлдош бўлмоқда.

— Ўзбекистондек аёллари ардоқланган мамлакатнинг бахтиёр фарзанди эканидман фахрланаман, — дейди Ўзбекистон Қаҳрамони, Хоразм вилояти Қўрған туманидаги 5-умумтаълим мактаби директори Анорхон Махдумова. — Президентимизнинг аёлларга кўрсатаётган кечис эътиборини қундали ҳаётимиз, меҳнат фаолиятимизда астойдил ҳис этамиз. Ана шундай юксак эътироф барча хотин-қизларни мустақиллигимизни янада мустақамлаш, уни кўз қорачигидек асраб-авайлаш, фарзандларни комил инсон этиб тарбиялашдек эзгу ишларга даъват этмоқда, уларга қанот бўлмоқда.

Аёл зоти борки, меҳр-мурувват, эъзоз ва эҳтиром, рағбатдан маънавий куч-қувват олади. Мамлакатимизда хотин-қизларга кўрсатилаётган юксак эътибор опа-сингилларимиздаги эртанги қунга ишонч туйғусини тобора мустақамлаб, оилаларнинг аҳил, ҳаётимизнинг янада замонули ва гўзал бўлишига хизмат қилмоқда.

**Назокат УСМОНОВА,
ЎзА мухбири**

8-mart — Xalqaro xotin-qizlar kuni

ли соҳаларда ибратли фаолият кўрсатаётган ўн уч нафар аёл Ўзбекистон Қаҳрамони унвони билан тақдирланди.

Ўзбекистон Қаҳрамони, Ўзбекистон Республикаси халқ россоди Муъяссар Темирова зардўзлик бўйича қўллаб шогирдлар етиштирган. Қўлигул чеварнинг қалб кўри, кўз нури, маҳоратидан бунёд бўлган бадий буюмлар юртимизнинг табаррук қадамжолари, муҳташам санъат ва маданият қошоналарини безаб турибди. Ойшахон Кўчқорова, Онесия Саитова каби шифокорларнинг меҳнати туйфайли миллатимиз генофондини янада соғломлаштириш, чақалоқларнинг саломатлиги ҳақида ғамхўрликни кучайтириш

ҳар қанча ҳавас қилса арзийди. Умрини деҳқончиликка бағишлаган бу аёлларнинг меҳнати туйфайли пахта, галла ва бошқа екнлар етиштириш бўйича юқори ҳосилдорликка эришилиб, фермерлик характери янада ривожлантириш, ёшларни иш билан таъминлаш борасида салмоқли ютуқлар қўлга киритилмоқда.

Мамлакатимизнинг эртанги кунини, порлоқ истиқболи ёшларнинг нечоғлик билимли, юксак маънавийлиги шахс бўлиб қамолга етиши билан чамбарчас боғлиқ. Шу боис Ўзбекистон Қаҳрамонлари сафида ўқитувчиликдек шарафли ва масъулиятли касб эгалари кўпчилигини ташкил этиши бежиз эмас.

вий маданият» хуружидан ишончли ҳимоялаш ўқитувчилар зиммасига улкан масъулият юклайди.

Мавлуда Исматова бунини тарафдан англайди. Тошкент шаҳри Юнусобод туманидаги 273-умумтаълим мактабида узоқ йиллар педагогик фаолият билан шуғулланган устоз иқтидорли ўқувчилар билан тизимли ишлаш, ўғил-қизларнинг қизиқиши ва лаёқати, интеллектуал салоҳиятига қараб фанлар бўйича ихтисослаштирилган тарзда билим бериш методикасини амалиётга жорий этди. Қўқон шаҳридаги 10-умумтаълим мактабининг математика фани ўқитувчиси Манзураҳон Мадалиева яратган услубий

2014-yil 26-fevral, № 17 (8666)

Бир олам орзулар билан мактаб остонасини хатлаган бола гўёки янги дунёга қадам қўйгандек бўлади. Дарсда ўтириш кўникмаси шаклланади, тартиб-интизомга ўрганади. Тенгдошлари билан мулоқотга, баҳсга киришади. Бугунги куннинг ўқувчиси эса булардан ташқари, 1-синфдан чет тилларни ҳам ўрганишни бошлади. Бунинг учун бошланғич синф ўқувчиларига мўлжалланган чет тили дарслик мажмуалари яратиб борилмоқда. Ҳозирги пайтда 2-синфларнинг чет тилидан дарслик мажмуалари тажриба-синовдан ўтказилаётган бўлса, яқин йилларда бошланғич синфларнинг барчаси дарслик мажмуалари билан тўлиқ таъминланади.

ДОИМИЙ МОНИТОРИНГ

умумтаълим мактабларида чет тилларни ўрганиш жараёнида юзага келаётган барча муаммоларни аниқлаш ҳамда бартараф этишга хизмат қилмоқда

Деярли ҳар бир юртдошимиз дахлдорлик хиссини туйётган ушбу ислохотлар Ўзбекистон Республикасининг "Таълим тўғрисида"ги қонуни ва Кадрлар тайёрлаш миллий дастури ҳамда Президентимизнинг "Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарориди белгиланган вазифаларнинг жойлардаги ихроси ўлароқ амалга оширилмоқда. Шу ўринда табиий савол туғилади: бошланғич синфларда чет тилларни ўқитишнинг сифат ва самарадорлиги кўнгилдагидеми? Ўқитувчиларнинг малакаси талаб даражасидами, бу борада уларга қандай амалий ёрдам зарур?

Вазиятга ойдинлик киритиш, белгиланган вазифаларнинг жойлардаги ихросини таъминлаш мақсадида Халқ таълими вазирлиги томонидан республика бўйича 5та ҳудудда (Қорақалпоғистон Республикаси, Қашқадарё, Самарқанд, Тошкент, Наманган вилоятлари) 2тадан, жами 10та мактабда чет тиллар ўқитилиши ҳолатининг доимий мониторингини олиб бориш белгиланган. Мактабларнинг бири шаҳарда бўлса, иккинчиси қишлоқ ҳудудидан танланган. Масалан, Нукус шаҳридаги 12-, Хўжайли туманидаги 72-мактабда ана шундай мониторинг ўтказилмоқда. Таҳлиллар асосан 3та йўналишда олиб борилаётир.

БОЛА ПСИХОЛОГИЯСИ

Тил ўрганиш жараёнида, албатта, биринчи ўринда болаларнинг психофизиологик ҳолати муҳим аҳамиятга эга. Шунинг учун ҳам ушбу ўқувчилар Ташхис маркази ходимлари ҳамда психологларнинг доимий қузатувида. Улар дарсда тортиқочлик ва зўриқиш ҳолатларига йўл қўймайди, шахслараро муносабатлар муҳитини яратиш ҳамда ўқув материалларининг ўзлаштирилганлик даражасини, катта ҳажмдаги ахборотни идрок қилишда ўқувчилар малака ва кўникмаларнинг ривожлантирилганлигини таҳлил қилиб боради.

Дастлабки мониторинг натижасига кўра, Қашқадарё ва Тошкент вилоятидаги мониторинг олиб борилаётган мактабларнинг 1-синф ўқувчилари катта ҳажмдаги ахборотни идрок қилишда қийналаётгани, малака ва кўникмалар яхши ривожланмагани аниқланган.

Илмий ёндашувга таянган ҳолда фаолиятимизнинг асосий йўналишлари белгиланади. Биз қанчалик тўғри йўлдан кетаётганимиз, илмий асосда, қиёсан ўрганилади. 1-синфда ўқувчи хорижий тилни ўрганаётти. Хўп, бу яхши. Лекин 2-синфга ўтганда унга рус тили ҳам ўқитила бошлайди. Катта ҳажмдаги ахборотни идрок қилишда ўқувчилар малака ва кўникмалари қай йўсинда ривожлантирилиши кераклиги ҳам мониторинг жараёнида таҳлил қилиб борилади.

Қорақалпоғистон Республикаси ҳамда Наманган вилоятида ўқитувчилар синфдаги тортиқоч, уятчан болалар билан характер хусусиятига эътибор берган ҳолда гуруҳларга ажратиб ҳамда яқна тартибда ишлаб, дарсларни ўйин тарзида олиб борган. Қашқадарё, Самарқанд ва Тошкент вилоятларидаги ўрганилган мактабларда эса ўқувчиларнинг индивидуал психологик хусусиятлари эътиборга олинмагани маълум бўлди.

Бир ҳижатни доимо ёдда тутиш керак, бола мактабгача таълим мутассасасида 20 дақиқалик машғулотларда қатнашган, мактабда эса дарс соати 45 дақиқа. Шунинг учун ўқувчи истаси-истамаси маълум вақтдан кейин зерика бошлайди, ўрнидан туриб ўйнагани келади. Чет тилини ўрганиш жараёнида шу каби ҳиссий зўриқишларнинг олдини олиш учун релаксация машқларидан фойдаланиш лозим. Қорақалпоғистон Республикасида ўрганилган мактабларда чет тили дарсларида ўқувчилардаги чарчок, зерикчи ҳолатларининг олдини олиш мақсадида ўқитувчи "Sleeping" (дам олиш дақиқаси) машқидан, Наманган вилоятидаги мактабларда "Қоптоқ отиш", "Дарёдан сузиб ўтиш", "Рангларни тўғри топ" каби қизиқарли ўйинлардан, Тошкент вилоятидаги мактаблардан психологик машқлардан фойдаланилган.

МУАЛЛИМНИНГ МАЛАКАСИ

Ўқувчи билан мунтазам тарзда психологлар шугулланаётган бўлса, ўқитувчи малакаси, билими ва касбий маҳоратини методистлар таҳлил қилиб, амалий ёрдам бериб борадилар. Бу вазифа Республикаси таълим марказига юклатилган.

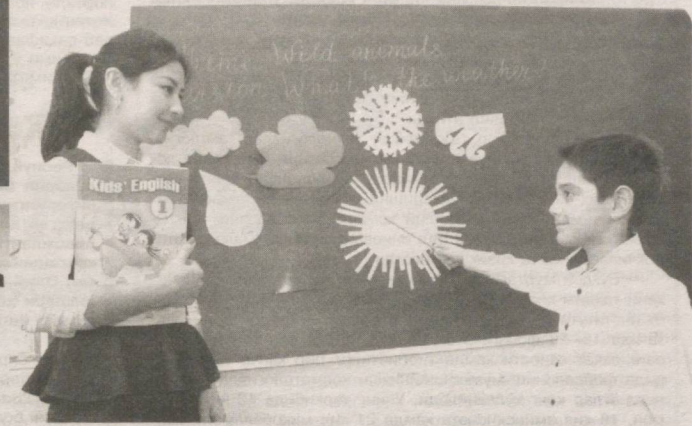
Яширишга ҳожат йўқ, айрим ўқитувчилар чет тилидан замон та-

лаби даражасидаги билимга эга эмас. Дарсни ҳам шу пайтгача ўзбек тилида ўтиб юрган. Масалага бошқа жиҳатдан ёндашадиган бўлсак, мактаб ўқитувчиси учун тил муҳити мавжуд эмас, улар ҳеч ким билан чет тилида мулоқотга киришмайди. Бу эса ўз-ўзидан ўрганилган сўзларнинг унутилишига олиб келади. Янги дарслик мажмуаларида эса ўқитувчи китоби фақат чет тилида берилган. Педагог ундан тўлақонли фойдалана олмас экан,

Қарор ва ижро

ахборотни идрок қилишда ўқувчилар малака ва кўникмалари қай йўсинда ривожлантирилиши кераклиги ҳам мониторинг жараёнида таҳлил қилиб борилади.

Яратилган мультимедиа воситалари ўқувчиларнинг чет тилидаги сўзларни ўзлаштиришига кўмаклаш оладими, ўқитувчи 1-синфларда чет тилларни ўқитиш учун зарур

берилган методикалардан хабарсиз қолади, тавсияларни дарс жараёнида қўллай олмайди.

Синфхоналар ва ўқитувчиларнинг дарсларга умумий тайёргарлик ҳолатини олайлик. Синф хонасида бола ёшига мос бўлмаган жиҳозлар мавжудлиги, дарс ишланмаси билан ўтилган дарс мавзуси бири-бирига тўғри келмаслиги, қундалик дарс ишланмасининг методик қўлланмадан шундайлигича кўчириб олингани мониторинг жараёнида аниқланди. Айрим мактабларда дарс жараёнида кўргазмалари воситалар (қўлланма, плакат, фильмлар ва бошқалар)дан фойдаланиш ҳам талаб даражасида эмас.

Яратилган мультимедиа воситалари ўқувчиларнинг чет тилидаги сўзларни ўзлаштиришига кўмаклаша оладими, ўқитувчи 1-синфларда чет тилларни ўқитиш учун зарур тайёргарлик босқичларини ўтагани, дарсда ўқувчининг оғзаки нутқига оид кўникма ва малакаларни шакллантиришга қаратилган материаллар етарлича берилгани каби саволларга илмий ёндашувда жавоб топилди.

Кузатилган дарсларда бир хил хатоликка йўл қўйилаётгани, яъни ўқитувчи томонидан янги педтехнологияларни ўринсиз қўллаш, асосан гуруҳлар билан ишлаш оқибатида 10–15 фоиз ўқувчилар назоратсиз қолдирилгани ёки яқна тартибда ёндашилмагани маълум бўлди.

ИЛМИЙ ЁНДАШУВ

Илмий ёндашувга таянган ҳолда фаолиятимизнинг асосий йўналишлари белгиланади. Биз қанчалик тўғри йўлдан кетаётганимиз, илмий асосда, қиёсан ўрганилади. 1-синфда ўқувчи хорижий тилни ўрганаётти. Хўп, бу яхши. Лекин 2-синфга ўтганда унга рус тили ҳам ўқитила бошлайди. Катта ҳажмдаги

тайёргарлик босқичларини ўтагани, дарсда ўқувчининг оғзаки нутқига оид кўникма ва малакаларни шакллантиришга қаратилган материаллар етарлича берилгани, каби саволларга илмий ёндашувда жавоб топилди.

Бу борада дастлабки мониторинг натижалари қандай?

Таҳлилларга кўра, мультимедиа воситалари ўқувчиларнинг инглиз тилини ўрганишида жуда қўл келмоқда. 1-синф ўқувчиси ҳам кўриб, ҳам эшитиб ўрганса, янги сўзлар хотирасида узоқ мuddат сақланиб қолади. Лекин мультимедиа воситаларидаги айрим ўринларда овоз ҳамда сўзлар талаффузи тиниқ ва раvon эмаслиги эътирозларга сабаб бўлмоқда.

1-синф чет тили ўқитувчилари малака ошириш курсларидан ўтган бўлсалар-да, айримларида бошланғич синф ўқувчилари билан ишлаш кўникмаси етишмаётгани сезилди. Ўқитувчилар янги сўзларни ўқувчиларга бўғинма-бўғин тушунтириши, яъни талаффуз қилиши керак. Ўқувчилар ўргатилаётган сўзларни талаффузда хато эшитатганликлари боис яхши қабул қила олмаётган ҳолатлар ҳам бор. Тажрибалар шунни кўрсатадики, чет тили фани ўқитувчиларига методик ёрдам сифатида бошланғич синф методикаси каскад усулида ўқитилса мақсадга мувофиқ бўлади.

Мультимедиа воситасига келсак, аксарият ўқитувчиларнинг таъкидлашча, оғзаки нутқга оид малака ва кўникмаларни шакллантириш учун материаллар берилган, ammo талаффузини ривожлантиришга доир машқларга кам эътибор қаратилган. Шу тарзда мониторинг ўтказилаётган мактаблар чет тили ўқитилишининг сифат ва самарадорлигини аниқлаш, бу борада республика миқёсида олиб борилаётган ишларнинг боришини таҳлил қилиш, ўрни келганда амалий кўмаклашиш имкониятини бермоқда.

Абдурахим НОСИРОВ,
Халқ таълими вазирлигининг умумтаълим ва ихтисослаштирилган мактаблар бошқармаси бошлиғи,

Азиз НОРКУЛОВ,
"Ma'rifat" муҳбири

2014-yil 26-fevral, № 17 (8666)

Фаргона водийсида кўплаб йирик саноат корхоналари мавjud. Бу ишлаб чиқариш корхоналари ва тадқиқот муассасалари фаолиятининг самарадорлигини таъминлаш учун жaxon стандартларига мос замонавий назорат-ўлчов асбoblарини яратиш устида жиддий изланишлар олиб бoришни тақозо этади. Президентимизнинг 2011 йил 20 майдаги "Олий таълим муассасаларининг моддий-техник базасини мустахкамлаш ва юқори малакали мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори ижроси бўйича Фаргона политехника институтида "Асbobsoзлик ва назорат ўлчов асбoblари" олий таълим муассасалариaro илмий тадқиқот лабораторияси ташкил қилиниши бу борадаги изланишларга, тадқиқотларга кенг йўл очди. Мазкур лаборатория ёшларимизнинг илмий салоҳиятини юксалтиришга хизмат қилмоқда. Илмий мактаб бўлиши кутилаётган ушбу даргоҳ қадокни бузмасдан махсуслот сифатини назорат қилиш усуллари ва асбoblарни ярим ўтказгичлар физикаси, ишлаб чиқаришнинг интеллектуал асбoblар ва датчиклар ёрдамида автоматлаштириш, энергетика, энергия тежамкорлик ва қайта тикланувчи энергия манбаларидан фойдаланиш каби йўналишлардаги тадқиқотларга бешик бўлади. Назорат-ўлчов асбoblари олий таълим муассасасидаги лабораторияда яратилади.

Ишлаб чиқариш амалиётига юқори самарадорлиқ оптоэлектрон методлар ва бузмасдан назорат қилиш ас-

bobларини татбиқ қилиш натижасида саноат корхоналари ишлаб чиқараётган махсуслотларнинг сифати, ишончилиги ва рақобатбардошлиги ортади. Технологик жараёнларнинг автоматлаштирилиши жиҳозларни самарали бошқариш имкониятларини вужудга келтиради, энергия тежамкорлигини таъминлашга хизмат қилади.

Ҳозирги кунда илмий лабораторияда ярим ўтказгичли асбoblар яратиш ва ишлаб чиқариш жараёнларига

ҳамда Фаргона давлат университети, Тошкент ахборот технологиялари университети Фаргона филиали, Қўқон давлат педагогика институти, Андижон давлат университети, Наманган давлат университети, Наманган муҳандислик-педагогика институти каби олий таълим муассасаларидан 20 нафардан зиёд таниқли олимлар жалб этилган. Илмий тадқиқотларда Тошкент давлат техника университети, ЎзФА илмий тадқиқот институтидан

тик жиҳозлар, энергия тежамкорлик ва қайта тикланувчи энергия манбалари каби бўлимларнинг мавjudлигининг ўзиёқ илмий изланишларнинг йўналишлари кўлами қанчалик кенглигидан дарак беради.

Ишчи гуруҳ томонидан илмий лабораториянинг илмий тадқиқот йўналиши бўйича ҳар ойда икки марта бўладиган йиллик илмий семинарлар жадвали шакллантирилди. Семинарларда институт ва ҳамкор олий таъ-

ришга жорий этиш бўйича Европа иттифоқининг Темпус дастури доирасидаги "Ишлаб чиқариш корхоналарида инновацияларни татбиқ этиш борасида университетларнинг ролини кучайтириш" лойиҳасини амалга оширишмоқда. Ушбу лойиҳа доирасида лаборатория илмий ходимларидан 4 нафари Озарбойжон, Испания, Германия ҳамда Португалияга бориб малака ошириб келишиди. Илмий лаборатория қошида лойиҳа маблагини жалб қилган ҳолда инновацион ишланмаларни ишлаб чиқаришга жорий этиш трансферлар маркази ташкил қилинди.

Соҳа мутахассислари билан келишилган ҳолда ўқув жараёнида ва илмий буюртмаларни бажариш учун ишлатиладиган жиҳозларнинг жамланган рўйхатини режалаштирилган грантли молиялаштириш ҳажмида тадқиқлаш ва жиҳозларни сотиб олиш тендерини ўтказиш билан боғлиқ барча ташкилий ишлар амалга оширилмоқда.

Шунингдек, институтда илмий лаборатория йўналишлари бўйича 8та докторлик диссертацияси тайёрланмоқда, 215та курс иши, 154та битирув-малакавий иши, 18та магистрлик диссертацияси бажарилди ва 17та илмий семинар ўтказилди. Мақсадимиз — лаборатория имкониятларидан ўқув ва илмий фаолиятимизда самарали фойдаланиш ва бу орқали ишлаб чиқаришнинг, юртимиз тараққиётининг юксалишига ҳисса қўшишдир.

С.ЭРГАШЕВ,
илмий тадқиқот лабораторияси мудири,
техника фанлари доктори,
профессор

НАЗОРАТ-ЎЛЧОВ АСБОВЛАРИ

олий таълим муассасасидаги лабораторияда яратилади

татбиқ этиш, технологик жараёнларнинг автоматлаштириш, жиҳозларни самарали бошқариш имкониятларини ошириш каби йўналишларда илмий тадқиқотлар олиб бoрилаётир. Бундан ташқари, ишлаб чиқариш корхоналарининг энергетик ҳужаликлари учун энергия тежамкор ва қайта тикланувчи энергия манбаларидан ишловчи замонавий қурилмаларни яратиш ва татбиқ этиш борасида ҳам изланишлар бошлаб юборилган.

Илмий лаборатория фаолиятига институтининг 6 нафар фан доктори ва 20 нафардан ортиқ фан номзоди, 3 нафар катта илмий ходим-изланувчи, 19 нафар магистрант, 25 нафар талабаси

10дан ортиқ таниқли олим ва мутахассис иштироки таъминланган. Бундай ўзига хос юқори илмий салоҳият, тадқиқотларнинг самараси, натижаларининг салмоқини оширишга хизмат қилади. Мухими, бу жараён ёшларимиз учун илмий мактаб вазифасини ўтаётгани билан ҳам аҳамиятлидир.

Илмий лаборатория бир неча бўлимлардан иборат. Масалан, "Қадоқ (махсуслотни бузмасдан назорат қилиш) ва интероскопия", "Ярим ўтказгичлар ва ярим ўтказгичли асбoblар", "Интеллектуал датчиклар ва бошқа электрон қурилмалар асосида ишлаб чиқаришнинг автоматлаштириш", "Энерге-

лим муассасаларидан иқтидорли талабалар, магистрантлар, катта илмий ходим изланувчилар ва профессор ўқитувчилар қатнашмоқда. Шу билан бирга, институтда олий таълим, фан ва ишлаб чиқариш ўртасидаги ўзаро инновацион ҳамкорлик механизмлари янада такомиллаштириш мақсадидан келиб чиқиб, олий таълим муассасалари, илмий тадқиқот институтилари ва корхоналар билан ҳамкорлик шартномалари (фаолият кўрсатаётган илмий марказлар билан ўқув-илмий-ишлаб чиқариш мажмуи кўринишида) тузилмоқда.

Илмий лаборатория ходимлари инновацион ишланмаларни ишлаб чиқа-

Қарор ва ижро

МОДУЛЛИ ЎҚИТИШ ТИЗИМИ

юридик таълим сифатини оширишга ёрдам беради

нига доир барча материални ўзлаштириб олиш бўйича аниқ мақсадни белгилаш; модул бир ва бир неча дидактик мақсадга эришишни таъминлашга қаратилиши; модуллар мазмуни мустақил фикрлаш, мантӣқий ўйлаш ва амалий фаолиятга йўналтирилган бўлиши; касбий ижодий фикрлашнинг ривожлантириш мақсадида модулнинг ўқув материал мазмуни муаммоли тарзда берилишига эришишдир. Модулли ўқитишда таълим олувчиларнинг билим, малака, кўникмаси қатъий равишда назорат рейтинги тизимида баҳоланиши зарур.

Ҳар бир модул бўйича тайёрландиган ўқув материаллари ўз ичига ўқиш даврини тўлиқ қамраб олган модулли дастур, назарий материаллар (маъруза), ўқув-услубий тарқатма материаллар, индивидуал топшириқлар, ўқув-илмий адабиётлар рўйхати, мустақил ишлар учун топшириқлар ва назорат топшириқларини қамраб олади. Инчунун, юридик

таълим тизимида модулли ўқитишнинг жорий этилиши малакали ҳуқуқшунос кадрларни тайёрлаш сифатини оширишга ёрдам беради. Ҳар қандай тизимга жорий этилган янгилик иштирокчилар томонидан пухта ўзлаштириб олинган тақдирдагина ўз натижасини бериши мумкин. Шу боис юридик таълимни модулли ўқитиш асосида ташкил этиш самарадорлигини ошириш мақсадида унинг мониторингини ўтказиш мавжуд субъект ва объектвий муаммо, камчиликларни ҳал қилиш имкониятини яратди. Айниқса, бу борадаги илгор тажрибалар семинар-тренинглар асосида муҳокама этилиб, ташкилий чора-тадбирлар кўрилиши модулли ўқитишнинг замонавий шакл ва усуллари юридик таълимга татбиқ этиш имконини беради.

Жамиятда юридик кадрларга эҳтиёж ортиб бoраётгани миллий ва халқаро ҳуқуқ нормаларини амалиётда қўллаш тажрибасига эга етук мутахассисларни тайёрлашни тако-

зо этмоқда. Энг муҳими, бугунги бакалавр ва магистрлар ўқув дастурларини ўзлаштириши ўз зиммасига юклатилган вазифани теран ҳис қилиши, профессор-ўқитувчилар касбий маҳорати, ҳуқуқни қўллаш амалиёти бўйича етарли билим ва тажрибага эга бўлишига боғлиқ.

Ривожланишнинг ҳозирги инновацион босқичида юридик таълимда янги истиқболли давр бошланганини инобатга олсак, ўтмишдан фарқли ўларок, нафақат давлат органлари, балки фуқаролик жамияти институтилари ва хусусий тадбиркорлик субъектлари учун ҳам малакали юрист кадрларни тайёрлашни бугунги кунимиз тақозо этмоқда. Бунга меҳнат бозоридagi рақобат, мутахассисга қўйилаётган етук малака ва тажрибага эга бўлиш талаби етарлича таъсир кўрсатмоқда.

Юридик таълимни модернизация қилиш мураккаб тадрижий жараёндир. Шу боис уни чуқур ўйлаб, босқичма-босқич ислоҳ қилиш жамиятда ҳуқуқий маданиятни ошириш имконини беради. Қолаверса, юридик таълим соҳасида инновацион ислохотларни амалга ошириш демократик ҳуқуқий давлат барпо этиш ва фуқаролик жамиятининг объектив эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда, ҳуқуқшунос кадрларнинг янги авлодини тарбиялашда муҳим омил бўлиб хизмат қилади.

Шухрат РЎЗИНАЗАРОВ,
юридик фанлар доктори,
профессор

Президентимизнинг "Юридик кадрлар тайёрлаш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарорига мувофиқ, Тошкент давлат юридик институти Тошкент давлат юридик университетига айлантирилиб, юридик таълим тизими фундаментал асосларини тубдан ислоҳ қилишнинг мустаҳкам пойдевори яратилди. Айни пайтда университетда юқори билим ва салоҳиятга эга бакалавр ва магистрларни тайёрлаш борасида қатор ишлар амалга оширилмоқда.

Хусусан, ўқув дастурлари таълим беришнинг модулли тизими қўлланилган ҳолда, умумэътироф этилган халқаро таълим стандартлари ва талабларига мувофиқ ишлаб чиқилди. Айни пайтда дарслар талабаларда тизимли таҳлил қилиш ва юридик фаолиятнинг тегишли соҳаларнинг бошқариш кўникмаларини ривожлантиришга қаратилган таълим дастурлари асосида олиб бoрилмоқда.

Юридик таълимда модулли тизим янгилик бўлиб, ўзига хос жиҳатларга эга. Чунончи, модулли ўқитиш моҳиятига кўра, таълим олувчи ўзига тақдим этилган индивидуал ўқув дастури асосида мустақил таёйргарлик кўради. Бундай ўқув таълигини амалга ошириш учун ҳаракатлар режаси, ахборотлар мажмуаси, ўқитиш натижаларига эришиш бўйича аниқ методик тавсияномалар бўлиши лoзим. Модулли ўқитишнинг асосий талаблари: ҳар бир модулнинг мазму-

2014-yil 26-fevral, № 17 (8666)

Жахон педагогикасида бола тарбиясига нисбатан турли ёндашувлар, қарашлар мавжуд. Бир гуруҳ педагоглар болани қаттиққўллик билан, итоаткорликда тарбиялаш, иккинчи гуруҳ эса кўнглига қулоқ солиб, тушуниб, меҳр билан вояга етказиш тарафдори. Лекин реал ҳаёт ўрни келганда бу қарашларнинг иккаласидан ҳам фойдаланишни, боланинг ёши, дунёқарashi, тарбияланаётган муҳити, қизиқишлари, мақсадини инобатга олиб муносабатда бўлишни, энг муҳими, таълим-тарбия жараёнини инсонпарварлаштиришни тақозо этади.

Ҳўш, педагогик жараёни инсонпарварлаштириш нима дегани?

Таълим-тарбияга ёндашувига кўра ўқитувчилар куйидаги тоифаларга бўлинади:

Биринчи тоифа: талабчан, жойи келганда қаттиққўл, лекин болаларни севади. Ўқувчининг фикрини ҳурмат қилади, айб иши учун жазолашдан қайтмайди, шу йўл билан инжиқлиги, хато ва камчиликларини усталик билан енгади, ўзини тутушни ўргатади, тарбияси оғир болалар билан алоҳида ишлайди. Фаолиятида таниш-билишчиликка йўл қўймайди. Ўқувчиларни қўллаб-қувватлашга, зарур пайтда ёрдам қўлини чўзишга доим вақт топади. Мажозан айтганда «бўш идишни тўлдириш» ни эмас, бола қалбига келажакка интилиш туйғусини мустаҳкамлашни мақсад қилади.

Иккинчи тоифа: жуда юмшоқ, болани жазоламайди, уришмайди, изза қилмайди, лекин ёрдам ҳам бермайди. Ўта хотиржам, ҳеч нарсага қаршилиқ кўрсатмайди, болани ўз майлига қўйиб беради, чегараламайди. Ўқувчи-

билан қараш, уларни ҳурмат қилиш, инсоннинг моддий фаровонлигини юксалтириш ва кишиларда юксак маънавий фазилатларни ривожлантиришга ғамхўрлик қилиш гоёлари билан суғорилган дунёқараш дея изоҳланади. Таълимнинг инсонпарварлашуви эса бола қобилиятининг очилиши, ўқиш-ўрганишга эҳтиёжлари қондирилиши, миллий ва умумбашарий қадриятлар устуворлиги таъминланиши, инсон, жамяят ва атроф-муҳит муносабатлари уйғунлашувига қаратилганда намоён бўлади.

Fikr, mulohaza, taklif

риши, кўрсатма бериши, талаб қилиши, холис баҳолаши, маслахат бериши лозим. Буларнинг барчаси ўқувчига амалий ёрдам, яъни таълимни инсонпарварлаштириш деганидир.

Сир эмас, педагогик маҳорат, биринчи навбатда, ўқитувчининг шахсий хислатлари, маданияти, нутқи, одоби, ишонтира олиш, эргаштириш қобилияти билан боғлиқ. Шунини инобатга олган ҳолда педагогика йўналишидаги олий таълим муассасалари қабул имтиҳонларига абитуриентларнинг касбий хислатларини, педагогик қобилиятини аниқловчи психологик тестлар киритилса, мақсадга мувофиқ бўларди. Ана шунда ижодкор, талабчан, адолатпарвар, фидойи, болалар билан самимий муносабатда бўладиган педагог кадрлари етиштириш имконияти янада ортар эди.

Дилноз РЎЗИЕВА,
Низомий номдаги ТДПУ
профессори, педагогика
фанлари доктори

ИНСОНПАРВАР ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ

ларни катталарнинг галини қайтармасдан бажаришга ундайди. Уларни жазолаш, эркини поймол қилиш, дилини оғритиш мумкин эмас, ички «мен»-

ини ҳурмат қилиш керак, деб ҳисоблайди. Агар бола ҳаётда ўз ўрнини топа олмаса, бунга унинг ўзи айбдор, деган зайдла иш кўради. Ёш авлодининг эртанги куни учун масъулиятни ўзидан соқит қилади, ўзини инсонпарвар педагог санайди.

Энди ўйлаб кўринг-чи, халқ фарзандлари тақдирга ўз боласидай ғамхўр бўлган жонкуяр педагог инсонпарварми ёки инсонпарварликни ниқоб қилиб, «мендан кетгунча, эгасига етгунча» қабилида иш кўрадиган лоқайд педагогми?

Демак, инсонпарвар таълим принципи болага амалий ёрдам беришдан иборат.

Дарҳақиқат, бизнингча, назорат ва талабчанликнинг етишмаслиги тарбия таъсирини камайтиради. Ота фарзандига китоб ўқишини тайинлаб, ишдан келганда сўрашини айтса-ю, назоратни унутса, бола топшириқни бажармасликка одатланиши мумкин. Худди шунингдек, унга вазифани мунтазам текшириб борадиган ўқитувчилар ишида самарадорлик юқори бўлиши педагогик кузатувлардан маълум.

Бугунги ўқитувчи ўз устида кўпроқ ишлаши, дарсни тўғри режалашти-

риши, лойиҳалаштириши, эришиладиган натижани аниқ кўра билиши зарур. Бунинг учун интерфаол методларни ўз ўрнида қўллаш, кичик гуруҳларда ишлаш, тарқатма материаллар, замонавий ахборот технологияларидан фойдаланиш методикасини ўзлаштириш, болада мустақил ишлаш, билим олишга ички хоҳишни кучайтириш талаб қилинади. Ўқитувчи бола хотирасини маълумотлар йиғиндиси билан кетгунча, эгасига бошқарувчи ролида уни мустақил билим олишга йўналтириши, раҳбарлик қилиши, вазифа қўйиши, назорат этиши, ёрдам бериши, қўллаб-қувватлаши, рағбатланти-

ЎҚИТУВЧИ ҚАЧОН НАЗАРГА ТУШАДИ?

Одатда мактабга янги ўқитувчи келса, ўқувчилар унга қизиқсиниб, ҳар бир хатти-ҳаракатига диққат қилишади. Ўқувчилар-ку майли, ҳамкасб ўқитувчилар ҳам уни зимдан кузатиб, дарс ўтишию юриш-туриши, кийиниши, муомала маданиятига баҳо берадилар. Хуллас, у барчанинг диққат марказида бўлади. Бу эътибор ёш муаллим учун имтиҳон вазифасини ўташи тайин. Демак, янги ўқитувчи таълим муассасасида ўз иш услубини ҳамда педагогик қиёфасини намоён этмоғи зарур. Айниқса, жамоа орасига намунавий янгилик олиб кира олса, нур устига нур. Ана шундагина у чинакам эътиборга тушади, назардан қолмайди...

Миришкор туманидаги 3-мактабга инглиз тили фани ўқитувчиси сифатида қабул қилинган Алмира Тўлиева биринчи дарсига кирганида ўқувчиларнинг бири қўйиб, бири савол берди, баъзилари янги ўқитувчини атайлаб «имтиҳон»дан ўтказиб ҳам кўришди. Бу ҳол ёш муаллимни довдиратиб қўйдими? Бўлса бордир, лекин муаллима ҳаяжонини енгади, юзага чиқармади. Ўқувчилар қалбига йўл топишга интилди. Диққатини дарсга қаратди. Айниқса, машғулотдан олдин тайёргарлик кўргани унга жуда кўл келди. Шу тарзда болажонларнинг, ҳаттоки устоз ўқитувчиларнинг ҳам кўнглидан чиқа бошлади. Кези келганда тажрибали муал-

лимлар кўмагига таянди. Ўзи ҳам бировдан ёрдамини аямасди. Мана, икки йилдирки, у ширинсуханлиги, оқўнгиллиги ва, энг муҳими, билимдонлиги билан шогирдлари қалбидан чуқур жой олиб, сеvimли устозга айланди. Фарзандларининг инглизчада анчагина «тилини чиқарган» устози Алмира Тўлиева ота-оналар орасида ҳам ҳурмат қозонди.

— У ўз касбига меҳр қўйган, ҳар бир машғулотга жиддий ёндашадиган, ўқувчиларга кунт билан сабоқ берадиган педагог. Мавзуга мос усул танлай олиши, вақтдан унумли фойдаланиб, дарсни қўшимча деталлар билан янада бойитиши, ҳар бир ўқувчини эътибордан четда

қолдирмаслигининг ўзи бир маҳорат, — дейди ёш мутахассиснинг дарсларини қайта-қайта кузатиб, синовдан ўтказган мактаб директори Болта Бўриев.

Биз муаллимани дарс чоғи учратдик. 6-«А» синфда инглиз тили фанидан машғулот бормоқда. Синфхона компьютер техникаси ҳамда керакли жиҳозлар билан тўлиқ ва дид билан жиҳозланган. Баҳс-мунозара авжида. Ўқувчилар бирдай фаол. Мусиқий танаффусдан сўнг компьютер орқали махсус дастур намойиш этилди. Ўқувчилар мустақил равишда мавзу доирасида суҳбатга киришдилар. Дарс сўнггида энг кўп рағбат карточкаси тўплаган ўқувчилар эълон қилинди. Қирқ беш дақиқалик дарс машғулоти поёнига етганини сезмай ҳам қолибмиз. Ўқувчилар ҳам танаффусга чиқиниши исташмади. Сабаб нимада? Ўқитувчининг ўқувчи билан тиллаша олиши, ҳар иккала томон ўртасида тўсиқнинг йўқлигида, дўстона муносабат ўрнатилганидирмикан? Бунга эришиш учун эса ўқитувчи ижодкор, санъаткор, қисса, касбининг устаси бўлмоғи керак. Ана шундагина ўқувчилар-

нинг сеvimли устозига айланади. Шогирдлари унинг ёнидан кетгиси келмайди.

— Бугунги кун ўқитувчиси изланмаса, ўз устида ишламасе, таълим жараёнидан орқада қолиб кетиши турган гап, — дейди Алмира Тўлиева. — Янги педагогик технологияларни дарс жараёнида моҳирона қўллаш олиш ўқитувчининг ижодкорлиги, изланувчанлиги ҳамда меҳнаткашлигига боғлиқлигига амин бўлдим. Ўқувчиларимга янада кўпроқ билим беришда «ZiyoNET» тармоғига ва инглиз тили фанига оид сайтларга кўпроқ муурожаат қилиб тураман...

Президентимизнинг «Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори Алмира Тўлиева каби хорижий тил ўқитувчилари учун айна рағбат бўлди. Сабаби, улар махсус малака сертификатини қўлга киритиб, иш ҳақларига қўшимча 30 фоизгача устама ва қатор имтиёзларга эга бўлмоқдалар. Бундан руҳланган зиёлиларимиз ўз касбларига янада масъулият билан ёндашмоқда.

Ўктам МЕЙЛИЕВ,
«Ma'rifat» мухбири

Мутахассисларнинг эътироф этишича, инсон дунёга келган кундан бошлаб оламни идрок этишга урина бошлайди. Инсон ўзига номаълум бўлган воқеа-ҳодисаларни илмий қонуниятлар асосида тадқиқ этиб, турфа сир-синаотлар жумбоғини топиб ҳам одам, ҳам олам учун наф келтиришга ҳаракат қилади. Бу жараён онгли мавжудотнинг қизиқувчанлиги билан изоҳланади. Сабаби, агар астойдил меҳнат қилинмаса, қизиқиш бўлмаса илми чуқур эгаллаш ҳою ҳаваслигича қолиб кетаверади.

Дунё олимларини табиат ва жамиятда содир бўлаётган кичик бир ўзгариш ҳам бифарқ қолдирмайди. Кузатишлар келтириб чиқарган айрим ҳулосалар одамлар томонидан янглик ёки оламшумул кашфиёт сифатида эътироф этилиши мумкин. Илм-фан, техника, ишлаб чиқариш соҳаларида тадқиқот ва тажриба-конструкторлик ишлари-

ди. XX асрнинг ўрталаридан бошлаб эса тадқиқот институтлари кўпгина мамлакатларда илмий фаолиятни ташкил этувчи асосий масканга айланди.

Илмий тадқиқотларни амалга ошириш

Илмий тадқиқот ишлари расадхоналар, кузатув майдонлари, махсус мўлжаллан-

ўртача 400 миллиард доллар миқдорида маблаг ажратилди. Хитой эса бу мақсадлар учун йилга 296,8 миллиард доллардан воз кечади. Шунга яраша, барча жабҳаларда кўлга киритилган ютуқлар, оламшумул кашфиёт ва янгиликлар сони ва сифати буйича ҳам бугунги кунда ушбу икки мамлакат дунёда яққол етакчилик қилмоқда. Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилоти (World Intellectual Property Organization) маълумотларига кўра, ўтган 2013 йилда хитойлик мутахассислар патент олиш учун 526412та ариза топишиб, рўйхатнинг биринчи поғонасини эгаллаган бўлса, АҚШлик мутахассислар 503582та патентга муаллифликни кўлга киритишди.

яхши дея тан олинди. Шунингдек, мазкур рўйхатдан Британиядаги «Chatham House», Бельгияда жойлашган «Bruegel», Швециядаги Стокгольм жаҳонни ўрганиш институти (SIPRI), Британиядаги халқаро стратегик тадқиқотлар институти (IISS) ва Хитой ижтимоий фанлар академияси (Chinese Academy of Social Sciences (CASS)) юқори ўринларни эгаллади.

Таъкидлаш ўринлики, мамлакатимизда ҳам мустақиллик йилларида илмий тадқиқот ишларини юксак даражага кўтариш, илмий ва илмий-педагогик кадрлар тайёрлаш сифатини ошириш борасида кенг қўламли ислоҳотлар олиб борилмоқда. Ўзбекистон Фанлар академияси ахборот хизмати берган

Bilasizmi?

ралари фаолиятини тўхтатиб қўювчи «CPLA-4» деб аталувчи рецепторга қарши курашади. Натижада Т-хужайралари хавфли ўсмаларни ўз вақтида бартараф этиш қobiliятини тиклаб олади.

Ўтган йилнинг энг муҳим тадқиқотларидан яна бири муқобил энергия соҳасида янги даврни бошлаб берди, десак муволага бўлмайди. Оксфорд университети физиклари томонидан тақдим этилган янги фотоэлемент перовскит (кальций титанат) минерал моддаси асосида яратилган бўлиб, самарадорлик жиҳатидан кремнийдан ортада қолаётган бўлса ҳам, таннархининг арзонлиги би-

ТАРАҚҚИЁТНИ АЪМИНЛАЁТГАН АДҚИҚОТЛАР

инсониятга ҳали олдинда кўплаб изланишлар борлигини англалмоқда

ни амалга ошириш мақсадида ташкил этилган илмий муассасаларда олим ва кашфиётчилар ана шундай янгиликларни таҳлил қилиб боришади.

Кашфиётлар дунё юзини кўрган жой

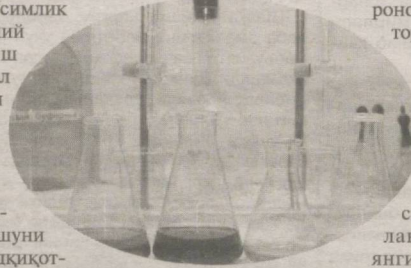
Бугунги ҳар томонлама ривожланган, моддий-техник ускуналар билан таъминланиш даражаси ҳам анча илгарилаб бораётган илмий тадқиқот муассасаларининг дастлабки «ибтидоий» кўринишлари кўҳна Бобил ҳамда Мисрда фаолият кўрсатгани тарихий манбалар ва ёдгорликлардан маълум. Айниқса, физика, тиббиёт, жўрофия, математика ва астрономия сингари фан соҳалари минг йиллардан буён бошқачма-бошқач ривожланиб келмоқда. Олимларнинг биргина коинотни тадқиқ этиш борасидаги билимлари XI асрда Бағдод ва Дамашқда, XV асрда Самарқандда Улуғбек расадхонаси барпо этилган вақтлар янада чуқуллашиб борган. Расадхоналар дастлаб коинотдаги объектларни кузатиш билан шуғуллангани жой сифатида пайдо бўлган бўлса, кейинчалик илмий тадқиқот муассасасига айлантирилган.

XX асрнинг бошларидан назарий масалалар билан бир қаторда техника, қишлоқ хўжалиги, соғлиқни сақлаш буйича ҳам муҳим муаммолар устида амалий ишлар олиб боровчи турли тадқиқот институтларининг пайдо бўлиши мазкур соҳаларда оламшумул янгиликларнинг яратилиши учун замин ярат-

ган биноларда амалга оширилади. Олимлар томонидан кузатув турига қараб жой танланади. Масалан, археологик қидирув ишларини олиб боришда жойнинг геологик тузилиши бир неча мартаба ўрганиб чиқилади. Ўсимлик ва ҳайвонларни табиий шароитда ўрганиш ҳамда экспериментал тадқиқотлар ўтказиш учун биологик станцияларда амалий жиҳатдан аҳамиятли муаммолар ҳам ўрганилади. Жаҳон тажрибасидан келиб чиқиб шунга айтиш мумкинки, тадқиқотлар махсус белгиланган бинолар билан бир қаторда, айрим очик ҳудудларда ҳам амалга оширилади. Масалан, фақатгина махсус тайёрларлик ва зарур техник асбоб-ускуналар кўмагисиз бориш мумкин бўлмаган Антарктидада йил давомида 4 минг нафардан зиёд тадқиқотчи томонидан турли изланишлар олиб борилади.

Турли соҳаларда илмий изланишлар олиб бориш тинимсиз меҳнат, вақт ва, албатта, каттагина сарф-харajatни талаб этади. АҚШ, Япония, Хитой, Германия, Жанубий Корея, Франция, Буюк Британия, Ҳиндистон, Канада, Россия сингари мамлакатлар айни пайтда илмий изланишлар олиб бориш борасида етакчилик қилиб келмоқда. Статистик маълумотларга кўра, АҚШ ҳукумати томонидан илмий тадқиқотларни амалга ошириш, олим-тадқиқотчиларга зарур шарт-шароитларни яратиш мақсадида ҳар йили

илмий тадқиқот ишларида юртимиз олимлари ҳам фаол иштирок этиб келишяётганидиққатга сазовор, албатта. Улар томонидан йил давомида топширилган аризалар сони

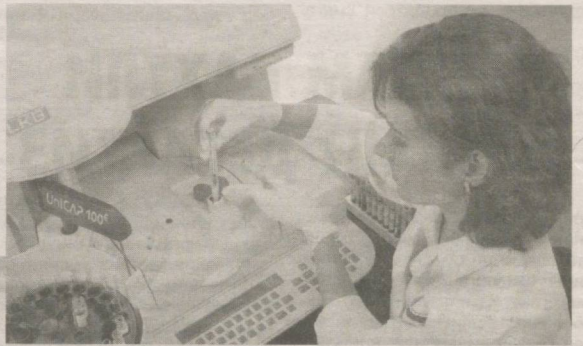

556та гани ташкил этиб, дунёнинг 103 мамлакати ичида 59-ўринда қайд этилган.

Дунёнинг етакчи тадқиқот марказлари

Илмий тадқиқот ишларини амалга ошириш учун объективлик, ишончлилик, аниқлик каби жиҳатларга алоҳида эътибор қаратилади. Жумладан, дунёнинг кўплаб мамлакатларида фаолият юритаётган илмий тадқиқот институтлари мазкур омилларни ҳисобга олган ҳолда изланишлар олиб боришади.

АҚШдаги Пенсилвания университети ташаббус билан 1900 нафардан зиёд етакчи эксперт ва мутахассислар, сиёсатчилар ҳамда журналистлар томонидан эълон қилинган рейтинг натижаларига кўра, ўтган 2013 йилда жаҳоннинг 182та мамлакатидеги 6826 та илмий тадқиқот марказлари (уларнинг 8таси Ўзбекистонда фаолият кўрсатди) ичида Вашингтондаги Брукинге институти энг

маълумотларга кўра, бугунги кунда мамлакатимизда 100дан ортиқ илмий тадқиқот институти фаолият юритиб келмоқда. Юртимизда биринчи илмий тадқиқот муассасаси — Тошкент астрономия ва физика обсерваторияси (ҳозирги Астрономия институти) 1873 йили ташкил этилган. Қувонарли жиҳати шундаки, Марказий Осиё давлатлари орасида биринчилардан бўлиб куёш энергетикаси буйича ўз илмий ишланмаларига асосланиб янги тараққиёт бошқичига кўтарилаётган диёримизда сувни куёш ёрдамида чуқуллаштириш мосламаси, кўчаларни ёритиш учун фото-электр станцияси ва тизимлари, шунингдек, бошқа қатор технологик ишланмалар яратилган.

2013 йилнинг энг муҳим изланишлари

«Science», «Nature», «National Geographic» сингари жаҳоннинг энг кўзга кўринган илмий журналларида 2013 йилдаги энг муҳим ва оламшумул кашфиётлар, илмий изланишлар натижалари эълон қилинди. Ушбу ўнтакнинг биринчи поғонасини ўтган йили клиник тадқиқотлардан муваффақиятли ўтган саратонни даволашга йўналтирилган изланиш банд этиди. Саратон хас-талигига чалинган беморларнинг иммун тизимини мустаҳкамловчи «Ипилимумаб» деб номланган дори воситаси организмнинг касалликка қарши курашувчи Т-хужай-

лан ажралиб туради. Мазкур фотоэлементнинг иш самарадорлиги ҳозирга 15 фоизни ташкил этмоқда. Бироқ изланишлар келгусида ушбу кўрсаткични янада ошириш имкони борлигини кўрсатмоқда.

1977 йили Америка космик тадқиқотлар агентлиги (NASA) томонидан коинотга учирилган Вояжер (Voyager) космик зонди ўтган йили Куёш тизимини тарқ этгани ҳам катта шов-шувларга сабаб бўлди. Шунингдек, 2013 йилда олимлар Марс сайёраси сатҳида изланишлар олиб бораётган «Curiosity» марсоходи юрган маълумотларга асосланган ҳолда мазкур сайёрадан бундан 2,5 миллиард йил муқаддам сув мавжуд бўлганини исботлашти. Тараққиётни тадқиқ этувчи бундай изланишлар йилдан йилга кўпайиб бормоқда. Бу эса ривожланиш ҳам, изланиш ҳам бир жойда тўхтаб қолмаслигидан дарак беради.

Қадимги юнон файласуфи Суқрот «Мен қанча кўп ўқиганим сари, шунчалик кам билимга эга эканимни фаҳмлаб бормоқдаман», деган эди. Дарҳақиқат, одамзот борлиқни идрок этишга ҳарқат қилгани сари, тўпланган билим ва тажрибалардан ўзи учун номаълум бўлган жиҳатларнинг тобора кенгайиб бораётганини англаб этади. Шунинг учун ҳам айрим мўъжизавий табиат жумбоқлари олдида «Биз билган ва билмаган турфа ОЛАМ» дея таъриф берин билан чекланиб қоламиз.

Ҳамида УСМОНОВА,
«Ma'rifat» муҳбири

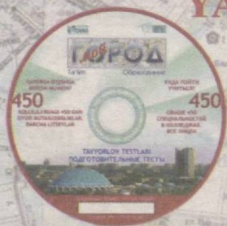

O' T I S H

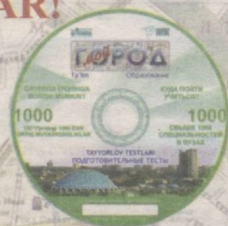
B A L L A R I

**MENING SHAHRIM. TA'LIM –
YANADA KO'PROQ YANGI TESTLAR!**

ABITURIYENT!

**SEN O'QISHGA
KIRISHGA TAYYORMISAN?**

**BIOLOGIYA
KIMYO
TARIX
GEOGRAFIYA
ONA TILI
VA ADABIYOT**

**QO'NG'IROQ QIL!
SOTIB OL!
TAYYORLAN!
O'QISHGA KIR!**

**MATEMATIKA
FIZIKA
INGLIZ TILI
NEMIS TILI
FRANSUZ TILI**

Guvohnoma №005067-03

(99871) 283-23-79, 283-39-34, www.mg.uz

SHAHARIM

8-mart – Xalqaro xotin-qizlar kuni

ЧЕВАР ТАЛАБА-КИЗЛАР

«Хунарманд чевар киз» тўғараги Термиз давлат университетига қаршли 2-талабалар тураржойида ташкил этилган. Айни пайтда ушбу тўғарақда талаба-қизлар халқ амалий санъати бўйича тажрибали устозларидан маҳорат сирларини ўрганмоқда.

“Устоз-шогирд” анъанаси асосида сабоқ олаётган чевар қизлар Сурхон воҳасига хос хунармандчилик намуналари, хусусан, сурхонча қасоба дўппи, каштали сўзана, каштали сурхонча либос сингари юздан ортиқ момомерос буюмларни тиқши, миллийлик ва замонавийликни уйғунлаштирган ҳолда маҳсулот тайёрлаш билан машғул. «Хунарманд чевар қиз» тўғараги раҳбари, университетнинг 2-курс талабаси

Роҳат Тангрибердиеванинг айтишича, дарсдан сўнг мазкур тўғарақда буш вақтини самарали ўтказиш иштиёқидagi талаба-қизлар сафи кун сайин кенгайиб бормоқда.

Суратларда: талабалар Роҳатой Алимардонова, Роҳат Тангрибердиева, Ситора Алимардонова, Мафтуна Зиёева ва Дилшода Чориева.

Фарход АБДУРАСУЛОВ (ЎзА) олган суратлар.

Ma'rifat

TA'SIS ETUVCHILAR:

O'zbekiston Xalq ta'limi vazirligi, O'zbekiston Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, O'zbekiston Ta'lim, fan va madaniyat xodimlari kasaba uyushmasi Markaziy kengashi.

Bosh muharrir:
Abdusamat RAHIMOV

Tahrir hay'ati: Jumanazar BEK-NAZAROV, Baxtiyor DONIYO-ROV, Farhux JABBOROV (bosh muharrirning birinchi o'rinbosari), Husan NISHONOV (bosh muharrir o'rinbosari), Farhod RIZAYEV, Nurlan USMONOV (bosh muharrir o'rinbosari, “Учитель Узбекистана”), Mirzakarim XUDDIYEV, Baxtiyor YOQUBOV (mas'ul kotib), Aleksey CHUKARIN (mas'ul kotib, “Учитель Узбекистана”), Sa'dulla HAKIMOV.

Gazeta
O'zbekiston Matbuot va axborot
agentligida № 0067 raqam bilan
ro'yxatga olingan.

ISSN 2010-6416

INDEKS: 149, 150. G-226.
Tiraj 67180.
Hajmi 4 bosma taboq.
Ofset usulida bosilgan,
qog'oz bichimi A-3.

«Ma'rifat» dan materiallarni ko'chirib boshish
tahririyat raxsati bilan amalga oshirilishi shart.
Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqrig
qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

Reklama materiallari uchun tahririyat javohgar emas.

MANZILIMIZ: 100083, Toshkent,
Matbuotchilar ko'chasi, 32.

Web-site: www.marifat.uz

TELEFONLAR: mas'ul kotib – 233-99-15, umumiy o'rta va maktabgacha ta'lim yangiliklari bo'limi – 233-53-14, fan, oliy va o'rta maxsus, kash-hunar ta'limi yangiliklari bo'limi – 233-56-45, adabiyot, madaniyat, kasaba uyushmalari hayoti yangiliklari bo'limi – 233-54-49, ma'naviyat va maktabdan tashqari ta'lim yangiliklari bo'limi – 233-54-63, siyosat, xalqaro hayot va sport yangiliklari bo'limi – 233-76-40, reklama va marketing bo'limi – 233-42-92(faks), 236-54-17.

Bahosi sotuvda
erkin narxda

Dizaynerlar:
Liliya BINASHEVA,
Malohat TOSHOVA.

Navbatchi muharrir:
Olim JUMABOYEV.

Navbatchi:
Bobomurod XUDOYBERDIYEV.

«Sharq» nashriyot-matbaa
aksiadorlik kompaniyasi
bosmaxonasi.

Korxonada manzili:
«Buyuk Turon» ko'chasi, 41-uy

ЎзА ахуни — 23.25
Topshirildi — 23.45